

Ay-koulutuksen didaktiikkaa Saksan liittotasavallasta

Suomalaisen ammattiyhdistyskoulutuksen ja työväen sivistystyön piirissä on viime aikoina keskusteltu lisääntyvässä määrin opetuksen ja oppimisen laadun kohottamisesta, siihen tarvittavista didaktisista ja psykologisista lähtökohdista sekä opetuksen kytkemisestä koulutettavien järjestöllisen ja ammatillisen toimintakyvyn kehittämiseen, heidän koko elämäikäntäntöönsä. Myös edellä mainittuun symposiumiin osallistui ammattiyhdistyskoulutuksen edustajia. Teorian ja käytännön, tutkimuksen ja arkisen koulutustyön yhdistämisen tarve on tiedostettu.

Seuraava Harald Wernerin artikkeli on kuvaus eräästä tällaisesta yhdistämisyrityksestä. Se perustuu Wernerin vuonna 1981 julkaisemaan teokseen 'Erfahrung, Erkenntnis und Motivation in der Arbeiterbildung' (Köln, Pahl-Rugenstein). Wernerin teos liittyy laajempaan pyrkimykseen kehittää ay-koulutuksen didaktiikkaa toiminnan teorian pohjalta. Tämän suuntauksen muista edustajista mainittakoon Bernhard Wilhelmerin teos 'Lernen als Handlung' (Köln, Pahl-Rugenstein, 1979) sekä Dieter Wittmannin teos 'Strategien des Lernens' (Köln, Pahl-Rugenstein 1981).

Mainituilla teoksilla on kolme tärkeää teoreettista taustatekijää. Ensimmäinen on yleinen kulttuurihistoriallinen teoria psyyken ja persoonallisuuden kehityksestä (L.S. Vygotski, A.N. Leontjev) ja erityisesti tämän teorian Saksan liittotasavallassa kehittynyt haara, ns. kriittinen psykologia (Klaus Holzkamp, Ute Holzkamp-Osterkamp, Frigga Haug). Leontjevin teos 'Toiminta, tietoisuus, persoonallisuus' (Helsinki, Kansankulttuuri, 1977) on saatavilla suomeksi, kriittisen psykologian lähtökohtia on esitelty mm. Tiede ja Edistys-lehden numeroissa 4/1978 ja 3/1979.

Toinen teosten teoreettinen taustatekijä on neuvostoliittolaisen P.J. Galperinin teoria henkisten tekojen vaiheittaisesta muodostumisesta. Tätä oppimisteoriaa ja sen opetuksellisia sovelluksia on esitelty jo vuonna 1973 ilmestyneessä Y-P. Häyrysen ja J. Hautamäen kirjassa 'Ihmisen koulutettavuus ja koulutuspolitiikka' (Helsinki, Weilin + Göös). Galperinin teos 'Johdatus psykologiaan' (Helsinki, Kansankulttuuri) on ilmestynyt suomeksi 1979.

Kolmas teoreettinen taustatekijä on neuvostoliittolaisen Davydovin teoria abstraktista konkreettiseen kohoamisesta eli teoreettisten yleistysten muodostamisesta oppimisessa ja opetuksessa. Tämä on nopeasti muodostumassa tutkimus- ja kokeilutoiminnan tärkeimmäksi lähtökohdaksi Wernerin edustaman suuntauksen piirissä. Samalla tämä teoria on meillä toistaiseksi varsin vähän tunnettu. Davydovin artikkeli 'Oppimisen psykologia ja opetuksen periaatteet, on julkaistu Koulutyöntekijä-lehdessä no 1/1981. Davydovin koulukunnan teoriaa ja tutkimustuloksia on esitelty useissa Pentti Hakkaraisen ja allekirjoittaneen artikkeleissa. Sitä on myös hyödynnetty allekirjoittaneen kirjassa 'Perustietoa opetuksesta' (Helsinki, Valtion painatuskeskus, 1982). Davydovin pääteos 'Arten der Verallgemeinerung im Unterricht' on julkaistu DDR:ssä 1977 (Berlin, Volk und Wissen) ja hänen tutkijakollektiivinsa uusia tuloksia on esitelty äskettäin ilmestyneessä teoksessa 'Ausbildung der Lerntätigkeit bei Schülern' (toim. Dawydow, Lompscher, Markowa, Berlin, Volk und Wissen, 1982).

Davydovin oppimisteoria on kiinteästi ankkuroitu materialistiseen tietoteoriaan ja dialektiseen logiikkaan. Näiden filosofinen käsitteistö on pedagogeille usein vaikeasti ymmärrettävää. Tämä tekee myös Wernerin artikkelin paikoitellen sängen vaativaksi. Seuraavassa on lyhyesti luonnehdittu artikkelin perustana olevaa käsitteistöä.

Avainasemassa on erottelu empiiristen ja teoreettisten käsitteiden välillä. Empiiriset käsitteet muodostetaan vertailemalla ja luokittelemalla yksittäisilmiöiden ja esineiden ulkoisista ominaisuuksista saatuja havaintoja. Näin saatavat käsitteet palvelevat ympäröivän todellisuuden luokittelua, järjestämistä ja yksinkertaisten syy-seurausyhteyksien hallintaa. Mutta niiden avulla ei voida käsitellä ilmiöiden syitä, periaatteita ja lainmukaisuuksia, ei ilmiöiden sisäisiä ristiriitoja ja kehitystä. Tähän tarvitaan teoreettisia käsitteitä. Nämä muodostetaan analysoimalla ilmiöitä toiminnallisissa suhteissaan, järjestelminä, ja etsimällä kunkin järjestelmän geneettis-historiallista alkuperää, sen määräävän perussuhteen (periaatteen, sisäisen ristiriidan) ilmaisevaa 'alkusolua'. Tämä merkitsee, että käsitteitä ei anneta valmiina määritelmänä, vaan ne muodostetaan oppivan subjektin omien tekojen avulla, muuntelemalla tutkittavaa ilmiökokonaisuutta siten, että sen alkuperäinen peruserä paljastuu. Näin muodostetaan kyseisen kokonaisuuden oppimisen alkuabstraktio, yleinen selitysmalli, jonka avulla voidaan asteittain kohota järjestelmän konkreettisen moninaisuuden hallintaan uudella, ajatuksellisella tasolla. Tämä edellyttää erilaisten konkreettisten tehtävien ratkaisemista alkuperäisen selitysmallin avulla, siis muodostetun periaatteen yleistämistä ja luovaa soveltamista.

Tämä abstraktista konkreettiseen kohoamisen prosessi koostuu useista toisiaan seuraavista **oppimisteoista**. Eri oppimisteoissa tapahtuu sisäistämisprosessi, ts. teko suoritetaan ensin ulkoisten aineellisten apuneuvojen (esim. mallin, puhutun kielen) avulla, sitten ilman ulkoisia apuneuvoja, sisäisellä tasolla.

Teoreettisen käsitteen hallinta merkitsee, että yksilö kykenee ongelman kohdatessaan analysoimaan esiin sen **yleisen ratkaisuperiaatteen ja soveltamaan tätä periaatetta tietoisesti ongelman** ratkaisuun. Teoreettinen käsite on siis menettelytapa todellisuuden syvälliseksi hallitsemiseksi, ei pelkkä muodollinen määritelmä. Teoreettiselle ajattelulle on ominaista yksilön kyky tajuta ristiriita ilmiöiden ulkoisen 'pinnan' ja niiden alkuperäisen sisäisen olemuksen välillä, kyky nähdä ilmiöt yhteydessä toisiinsa ja alituudessa liikkeessä, kehityksessä.

Yrjö Engeström